

Ljudska PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Leto XII. — Štev. 33.

Ljubljana, četrtek, 8. februarja 1951

Izhaja vsak dan razen ob petkih

Mesečna naročnina din 50.—

Cena din 2.—

Ob 102. obletnici smrti našega največjega pesnika FRANCETA PREŠERNA

Ministrstvo za znanost in kulturo LRS je priredilo v sredo 7. februarja zvečer v veliki Unionski dvorani svečano proslavo 102. obletnice smrti dr. Franceta Prešerna. Poleg predstavnikov znanstvenih in kulturnih ustanov ter množičnih organizacij, so se slavnosti udeležili predsednik vlade LRS Miha Marinko, podpredsednik vlade dr. Marijan Breclj, org. sekretar CK KPS Lidija Sentjurc, predsednik Prezidijske ljudske skupščine dr. Ferdo Kozak, minister za znanost in kulturo Boris Zihnerl, minister za notranje zadeve Boris Kraigher, minister za ljudsko zdravstvo dr. Jože Potrč.

O našem velikem pesniku je spregovoril podpredsednik Prezidijske ljudske skupščine in predsednik Društva slovenskih književnikov France Bevč, ki je dejal:

Poteka 102 leti od smrti našega največjega pesnika Franceta Prešerna. S ponosom, ljubeznijo in hvaležnostjo se klanjamo njegovemu spominu. Naša misel se ob tej priliki zopet mudí pri njegovih osebnosti in pri njegovem delu umetnika in misleca, ki kot nobeno drugo že več kot sto let reže globoko brazdo v življenje našega naroda.

Prešerna ne cenimo le kot velikega mojstra našega književnega jezika, kot našega največjega pesnika, ki nas je z drobnim zvezkom svojih »Poezij« uvrstil med druge kulturne narode, temveč tudi kot našega jasnovidega idejnega vodnika. Danes je ves naš, bil pa je v njegovi dobi, ki je bila sovražna svobodi in napredku, in tudi še pozneje širši javnosti dokaj dolgo nerazumljiv in tuj, saj so gnali celo pravdo za ceno njegove besedne umetnosti. Še ožji pa je bil takrat krog onih Slovencev, ki so znali pravilno oceniti Prešernov pomen kot borca proti fevdalni reakciji, kot odločnega in doslednega izpovedovalca tistih demokratičnih, naprednih načel, ki so nam bila nato več kot sto let zvezda vodnica.

Prešernove veličine bi ne mogli pravilno doumeti in oceniti, če se bežno ne ozremo na čas, v katerem je živel in delal. To je doba fevdalne reakcije, ki je iz strahu za svoje prednostne položaje dušila vsak dih svobode. Doba prebujenja evropskih ljudskih množic, ki so se bojevale za demokratične svobode, doba stremjenja narodov po svojem osvobojenju in zedinjenju. Tej težnji se je s svojimi najnaprednejšimi duhovi pridružil tudi slovenski narod in zahteval politično osamosvojitve v Združenji Sloveniji. Vendar pa je bil tisti krog Slovencev, ki je budno prisluškoval evropskemu dogajanju in se ogrel za idejo meštarsko demokratične revolucije, zelo ozeč. Središče tega maloštevilnega kroga, glasnik naprednih stremljenj, hkrati najvidnejša osebnost našega tedanjega javnega življenja pa je bil France Prešeren, ki je s svojimi tovariši vzdrževal duhovno zvezo z demokratičnim tokom v Evropi. Bil pa je s svojim krogom zelo osamljen v boju proti potujevalnim težnjam nemštva, v prizadevanju za družbeno in kulturno politično uveljavljanje slovenstva, v stremljenju za dvig zavesti slovenskega človeka in njega pripravi za upor proti preživeliemu fevdalizmu — živo nasprotje splošnih razmer v domovini. Tedanje slovensko meštanstvo je bilo narodno mlado in zaradi ozke celobitnosti koristilo plaho in vdano vladajoči reakciji. Široke slovenske množice pa narodno in politično še niso bile dovolj prebujene. Bilo je tragično, da so bogstvo Prešernovega idejnega sveta znali pravilno oceniti šele kakih devetdeset let pozneje. Sodobniki so ga sicer čislali kot velikega pesnika, dasi je bil tudi ta krog njegovih častilcev omejen, vsega njegovega pomena za tisti čas in za prihodnost pa niso poznali. Pravilno pa so ga ocenili njegovi nasprotniki, ki so videli v njegovih pesmih širjenje demokratičnih idej med slovenskim ljudstvom. Prešeren nam tisti čas ni položil samo temeljev, na katerih se danes stoji naše kulturno življenje, njegovo delo ni bilo zgolj stremjenje za novo obliko in vsebino slovenskega pesništva, temveč tudi boj za novo, napredno miselnost v slovenski kulturi.

V najtežjih okoliščinah predmarčnih dni, ko sta policija in cenzura v kralji zatirali vsak dih svobodoljubja. Prešernovo delo in delo njegovega kroga, ni moglo imeti vidnejšega zunanega izraza. Toda v tistih razmerah je bil že vsak nov zvezek »Čebelice«, vsaka nova Prešernova pesem, ki se je oglašala proti tiraniji in mračnosti, izrazito politično dejanje. Metternichovska reakcija je namreč imela upravičen strah pred narodnimi literaturami ne glede na njihovo vsebino, ker so duhovno povezovalne razkose narodne dele in jih usmerjale v splošno demokratično gibanje. Zato je bila vsaka najmanjša pridobitev v tej smeri, vsak Prešernov verz, ki je bil po svoji jasnosti in preprostosti dostopen

vsemu ljudstvu, važen političen dogodek. Hkrati pa je Prešeren tudi v najtežjih pogojih znal najti možnosti za javno izpoved, da je na strani ljudstva, ki želi svobode. S prevodom pesmi »Licovi strelec« je vrgel v našo javnost geslo, da je treba »rabel'ne zatreti in tiranec, s poudarkom, da »prostost iz smrti izvira«, ki bi v originalni pesmi ne bila mogla v svet.

Prešeren je bridko občutil prepad, ki je zija med tedanjim slovensko stvarnostjo

je ostal osamljen na zunan in na znotraj, izzvani njegova pesem v vedro pritrjevanje življenju. »Njegov pevski poklic mu je velično prenesel vse nesreče, kakor se je ob neki priliki o njem izrazil Oton Zupančič, »dati si streti srce in se preko vsega pozemskega vzpeti do zadnjih spoznanj zase in za svoj narod. Spoznal je in z lastnim življenjem izpričal neobhodnost trpljenja za idejo brez ozira na kakršnokoli povračilo — potrebo trpljenja in brezpogojne žrtve v službi res-

IZ DANASNJE ŠTEVILKE:

Ob 102. obletnici smrti našega največjega pesnika Franceta Prešerna Kitajske čete so se umaknile na nove položaje
Prešernov album — Nekaj misli o Prešernovem mestu v svetovnem slovstvu
Kaj nam pokaže analiza odkupnih pritožb
Z dispanzerskimi obiskovalkami bomo dobili nove sodelavce v protituberkulozni borbi — Fizkultura — Dopisi

Podelitev Prešernovih nagrad za leto 1950

Ministrstvo za znanost in kulturo je podelilo Prešernove nagrade za leto 1950 naslednjim znanstvenikom in umetnikom:

Za literaturo: Francetu S. Finžgarju za njegovo življenjsko delo, nagrado 60.000 din. — Miletu Klopčiču za prevod Puškinovih pesmi, nagrado 30.000 dinarjev.

Za znanost: dr. Francetu Koblarju za dosedanje delo na področju gledališke kulture, literarne zgodovine in kritike, nagrado 50.000 din. — Prof. dr. Antonu Meliku za razpravo »Planine v Julijskih Alpah«, nagrado 30.000 din. — Prof. dr. Pavlu Lunačku za knjigo »Porodniške operacije«, nagrado 30.000 din. — Prof. inž. Cirilu Rekarju za organizacijsko in znanstveno delo v metalurškem inštitutu, nagrado 50.000 din. — Prof. dr. Romanu Ponižu za strokovno in organizacijsko delo pri »Elektrotehničnem vestniku« nagrado 30.000 din.

Za glasbo: Juliju Betetu za dosedanje umetniško in pedagoško delo, nagrado 50.000 din. — Mirku Poliču za umetniško in organizacijsko življenjsko delo na področju glasbe, nagrado 50.000 din. — Demetriju Žebretu za umetniško vodstvo mariborske Opere in mariborske filharmonije v letu 1950, nagrado 30.000 din. — Frideriku Lupšiču za vlogo Don Kihota v istoimenski operi, nagrado 30.000 din.

Za dramsko umetnost: Mariji Veri za pedagoško delo na Akademiji za igralsko umetnost in za vlogo Bernarde Albe, nagrado 30.000 din.

Za plesno umetnost: Pini in Pii Mlakar za izvirne koreografije v letu 1950, nagrado 40.000 din.

Za upodabljačo umetnost: Francetu Pavlovcu za delo, pokazano na retrospektivni razstavi leta 1950, nagrado 50.000 din.

Pismo tekstilne delavke Crvelin Matilde maršalu Titu

Zagreb, 7. febr. »Pripravljena sem, tovariš Tito, na največje napore in odrekovanja, samo da bi se ohranil mir na svetu, na naših mejah, in da bi čimhitreje zgradili srečno socialistično skupnost« — to je izjavila v svojem pismu maršalu Titu Matilda Crvelin, tekstilna delavka, sporočajoč mu, da je izpolnila svoj delovni plan kot prva v tekstilnem podjetju »Nada Dimič« v Zagrebu. V pismu piše dalje: »Čeprav imam že 56 let, poleg tega pa sem še bolna, mi je vendarle z mojim delom uspelo od osvoboditve do danes biti 9-krat udarnica, in sedaj, vidite, izpolniti tudi svoj delovni plan. Upam, da bom pred svojim odhodom v pokoj izpolnila še en delovni plan.«

»Verjemite mi, tovariš Tito, da mi tako kot doslej tudi v prihodnje ne bo žal ne truda ne naporov, da bi čimbolj pripomogla k hitrejši graditvi naše države, s tem pa k lepšemu življenju vsega našega ljudstva. Trudila se bom, da bi bila še nadalje s svojim delom v podjetju najboljša, da bi bila za zgled svojim mlajšim tovarišicam in tovarišem, da bi vsi predčasno izpolnili naš delovni plan. Tovariš Tito, prisrčno Vas pozdravljam in Vam želim vse najboljšo, zlasti pa zdravje in dolgo življenje ter uspešno delo na ohranitvi miru na svetu.« (Tanjug)

Francetko Smorcu 1948

in med onimi naprednimi tokovi v Evropi, ki so stremeli za tem, da se narodi otresejo fevdalnega jarma in zaživijo v svobodi. S svojimi naprednimi idejami je bil preveč osamljen, omejen le na svoj ožji krog. Upravičeno se je bal za nadaljnjo usodo svojega malega naroda, če bo ta, neprebujen in neodločen, zamudil zgodovinski klic in ugodno priliko, ki se mu je ponujala prvič po dolgih stoletjih hlapčevanja. Njegove pesmi nam pričajo, kako ga je do dna prevzemala goreča želja, da bi se težke, sramotne razmere v njegovi domovini spremenile, obenem pa je izražal tudi trdno vero, da se bodo spremenile. Ta vera, ki ne dopušta niti senca obupa, nam kaže Prešerna kot res velikega, resničnega pesnika. Prešeren je veroval v nesmrtnost svojega naroda in človeštva, izražal je misel, da je posameznik minljiv, ostanejo pa tista njegova dela, s katerimi je ljudstvu pripomogel do svobode in napredka. V tem je naš veliki pesnik videl smisel življenja.

Če ta Prešernov odnos do celote, do naroda in človeštva pravilno pojmiemo, nam bo tudi olajšano razumevanje pesnikovega čisto osebnega problema — neustlišane ljubezni. Prešernova ljubezenska poezija, ki služi plemenitenju človeških čustev, boju za čisto ljubezen proti mračnim predsodkom, je sicer polna osebne bolečine, a vendar nikakor sama sebi namen. Naš pesnik svoje ljubezenske lirike ni imel zgolj za izpoved svojih notranjih občutkov, temveč se je zavdal njene družbene vloge. In kar se mi zdí najvažnejše: Prešernovo pojmovanje strnjenoosti posameznika in celote, osebne usode in usode vsega ljudstva, se na najprijemljivejši način kaže prav v njegovi ljubezenski poeziji. V »Sonetnem venecu« se pripravlja o minljivosti osebnega prepleta s prepričanjem o neumrljivosti celote, ljudstva. V tej umetniški je strnjeno vse bistveno iz slovenske zgodovine in slovenske družbene problematike, obredba avstrijskega absolutizma in slovenskega hlapčevstva, opredelitev lastne naloge v odnosu do ljudstva, izpoved vere v narodovo bodočnost. Prešeren je preživel najtežje notranjo dramo, vendar je še zmeraj obrnil vder pogled na svet in življenje. Njegova bolečina ni bila nikoli tako brezupno črna, da bi je ne obsiljal sprožujoč žarek upanja in radosti. Še potem, ko se je moral odpovedati svoji ljubezni, še po smrti svojih dveh najdražjih prijateljev Copsa in Smoleta, ko

nice in pravice«. V pojmovanju snovitosti posameznika in celote in v vedrom pritrjevanju življenju je Prešeren bil, ali bi vsaj moral biti vzornik vsem slovenskim književnikom do današnjih dni.

Dejal sem že, da je Prešeren kot umetnik in napredni mislec stal tako visoko nad tedanjim slovensko povprečnostjo, da je bil od sodobnikov in še pozneje na splošno neumeran, podcenjevan, včasih celo pozabljen. Toda velika beseda je kot ogenj, ki tli pod pepelom. Pride čas, ko zgori v vsem sijaju. Ta čas je prišel tudi za Prešernovo misel

DELO ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV

V političnem odboru pričakujejo zavrnitev sovjetskih predlogov

Lake Success, 7. februarja. Reuter poroča, da se v Lake Successu nadejajo, da bo politični komite na svoji današnji seji glasoval o vprašanju sovjetskih resolucij o ameriški napadalnosti proti Kitajski, o bombardiranju kitajskega ozemlja. V Lake Successu so prepričani, da bosta oba predloga zavrnjena. Obe resoluciji pozivata Varnostni svet, naj nemudoma ukrene vse potrebno, da bi prenehala »ameriška napadalnost proti Kitajski«.

Na dosedanjih sejah političnega odbora, na katerih so obravnavali ta vprašanja, so govorili razen ameriškega in kuomintangskega delegata izključno delegati sovjetskega bloka. Ameriški delegat Austin je imenoval sovjetske obtožbe propagandne ter pri tem ponavljal, da je ameriška delegacija svoj čas predlagala, naj bi ustanovili anketno komisijo, ki bi proučevala vse primere kršitve kitajskega ozemlja po ameriških letalskih silah. Toda sovjetski delegat v Varnostnem svetu je stavil veto k temu predlogu. Če bi danes v resnici prišlo do glasovanja o tem vprašanju, preostane političnemu odboru samo še vprašanje statusa Formoze, ki ga je sprožila ameriška delegacija.

UNESCO prenehal z delom na Kitajskem

Lake Success, 7. febr. (Tanjug). Direktor mednarodnega otroškega sklada je izjavil, da je sklad zaprl svoje urade v Pekingu in Nankingu ter odpoklical svoje osebe iz Kitajske.

ŠVEDSKI PREDSTAVNIK ČLAN KOMISIJE ZA DOBRE USLUGE

Lake Success, 6. febr. Predsednik Generalne skupščine Entezam Nasrolah je davi sporočil, da je švedski predstavnik Sven Grafström postal član v komisiji za dobre uslugе. Švedski delegat se je vzdržal glasovanja o ameriški resoluciji, ki razglašala LR Kitajsko za napadalca v Koreji.

V komisiji dobrih uslug so predsednik Generalne skupščine in še dve osebi, ki ju je predsednik sam določil, in sicer predstavnik Švedske Sven Grafström in kanadski zunanji minister Pearson, od katerega pa še ni dobil dokončnega odgovora. Če bi se Pearson udeležil svoji udeležbi v komisiji dobrih uslug, kakor je storil indijski delegat Benegal Rau, se bo predsednik Entezam Nasrolah najbrž obrnil na predstavnika Egipta in Pakistana.

Generalna skupščina je zastavila komisiji dobrih uslug naloge, naj ukrene vse potrebno za mirno ureditev korejskega vprašanja.

Po poročilih tujih radijskih postaj je danes predsednik švedske vlade pojasnil, zakaj se je švedski predstavnik vzdržal glasovanja o ameriški resoluciji, ki razglašala LR Kitajsko za napadalca v Koreji. Dejal je, da zaradi tega, ker smatra, da bi uvedba sankcij samo škodovala stvari miru.

Varnostni svet bo obravnaval vprašanje Kašmira

Lake Success, 7. febr. (Tanjug). Predsednik Varnostnega sveta francoski delegat Jean Chauvel je danes izjavil — kakor poroča agencija United Press — da še ni določeno, kdaj se bo sešel Varnostni svet, da bi proučil vprašanje Kašmira. Včeraj pa so sporočili, da bo sestala

nek v petek. Toda številni delegati, ki so se te dni ukvarjali izključno s korejskim vprašanjem, so izjavili, da bi bilo treba sejo preložiti, da bi imeli tako dovolj časa seznaniti se z vprašanji Kašmira.

V Lake Success je prišel funkcionar britanskega ministertva za zunanje zadeve in strokovnjak za Kašmir v britanski delegaciji Howler. Poučeni krogi izjavljajo, da bo brzkone predložil Varnostnemu svetu osnutek resolucije, ki zahteva organiziranje plebiscita v Kašmiru.

Spor zaradi Kašmira, ki na jugu mej na Indijo in Pakistan, na severu pa na Tibet, se vleče že štiri leta. Problem Kašmira se je pojavil v vsej ostrosti septembra 1947. leta, ko so oborožena muslimanska plemena Pakistana vdrli v Kašmir. Vlada Kašmira, ki je pobegnil na jug in pozval na pomoč indijsko vlado, pa je objavil, da se Kašmir priključuje Indiji. Indijske čete so vkorakale v Kašmir in progale muslimanska plemena v skrajni zablodni kot dežele. Nemir so trajali vse do januarja 1949, ko so na poziv OZN prenehali. Indija in Pakistan, ki sta postala zaradi Kašmira nasprotnika, sama ne najdeta sporazumne rešitve. Kašmir ima velik strateški in gospodarski pomen.

Skrbniški svet razpravlja o telesnih kaznih na ozemljih pod skrbništvom

Lake Success, 7. februarja (Tanjug). Skrbniški svet je začel včeraj razpravljati o vprašanju telesne kazni na ozemljih pod skrbništvom. Generalna skupščina OZN je sprejela sklep, po katerem so na ozemljih pod skrbništvom prepovedane vse telesne kazni, nekatere upravne sile, članice sveta, pa se ne strinjajo s tem sklepom in sodijo, da je treba na ozemljih pod skrbništvom še nadalje uporabljati telesne kazni.

Kitajske čete so se umaknile na nove položaje

Velike izgube kitajskih čet — Ameriški tanki 8 km pred Seulom

Tokio, 7. febr. Po zadnjih poročilih iz Koreje so se danes kitajske čete umaknile na nove obrambne položaje blizu reke Han po ofenzivi Mac Arthurjevih sil, ki je trajala 14 dni. Sodiijo, da je po kitajskem umiku z neke kote 19 km jugozahodno od Seula, ki je bila poglavitna točka odpora na stari obrambni črti, onemogočen sleherni nadaljnji odpor Kitajcev na stari frontni črti. Sedaj se nova fronta razteza od neke točke južno od Seula in okrog 62 km južno od 38. vzporednika do Kangnunga na vzhodni korejski obali. Kakor sodijo, so sedaj novi kitajski položaji znatno ojačeni.

Po izjavi predstavnika štaba ameriške 8. armade, ki jo prenaša United Press, so se pričeli Kitajci umikati na nove položaje v ponedeljek ponoči med srditimi boji zaščitnic z Mac Arthurjevimi enotami. Cenijo, da so imeli Kitajci samo v tork nad 7000 mrtvih. Več kot polovico teh izgub so Kitajci pretrpeli južno od Seula, kjer so bili najhujši boji. Za Mac Arthurjevimi enotami, ki so napredovale proti severu, so druge enote načrtno čistile zaostale sovražnikove »žepe«. Kakor je sporočil ameriško obrambno ministrstvo, so Mac Arthurjevi tanki v splošnem napredovanju z ostalimi enotami proti 38. vzporedniku prodri do točke, ki je oddaljena od Seula 8 km. Na osrednjem delu fronte je neki kombinirani oddelek prodrl do točke, ki leži 40 km južno od bivše demarkacijske črte. To je hkrati najsevernejša točka proboja sil generala Mac Arthurja.

United Press poroča, da Mac Arthurjevi lovci in bombniki še naprej napadajo sovražnikova zbirališča čet, prometna sredstva in preskrbovalna središča. Ti napadi že trajajo nepretrgoma 24 ur. Dvajset veletrdnjav je

Ratificirana je konvencija za zaščito človeških življenj na morju

Beograd, 7. februarja. Prezidij Ljudske skupščine FLRJ je na svoji včerajšnji seji ratificiral mednarodno konvencijo za zaščito človeških življenj na morju, ki je bila sklenjena v Londonu 10. junija 1948, in dopolnilno konvencijo z dne 18. maja 1950 k mednarodni konvenciji o prevozu blaga na železnicah (MKR) z dne 23. novembra 1933.

Spomenica slovenskih in hrvatskih pravnikov STO Varnostnemu svetu

Trst, 7. februarja. Glede na ravnanje tržaških oblasti, ki uporabljajo v angloameriški coni italijansko zakonodajo, je poslalo društvo »Pravniki«, v katerem so včlanjeni slovenski in hrvatski pravniki, Varnostnemu svetu spomenico, v kateri opozarja na to nezakonitost. Spomenica raztrinkuje tezo rektorja tržaške univerze Cammerate o suverenosti Italije nad STO in druge podobne izjave, ki so jih dali italijanski funkcionarji.

Društvo zahteva v spomenici tudi, naj bi Vojska uprava kot zaupnik OZN končno uvedla za prebivalce tudi državljanstvo STO.

255.000 italijanskih delavcev bo šlo za zasluzkom v zahodne države

Rim, 7. febr. (Tanjug). Evropski ekonomski svet je izdelal plan za zaposlitev 255.000 italijanskih delavcev v zahodnih evropskih državah. Po tem načrtu bo prva skupina, približno 100.000 italijanskih kvalificiranih delavcev, zaposlena v tovarnah v Veliki Britaniji, Franciji in Holandski, ki delajo za oborožitev. Druga skupina, v kateri je več kot polovica nekvalificiranih delavcev, bo zaposlena šele tedaj, ko bodo vsi delavci končali strokovne tečaje in ko bo rešeno vprašanje, kako naj italijanski delavci pošiljajo del zasluzka v domovino.

Moskovska navodila in češka stvarnost

Dogodki zadnjih mesecev, sedaj pa še posebno beg Clementisa, so močno povečali zanimanje svetovne javnosti za odnose med Češkoslovaško in gospodarstvom informbiroja — moskovsko birokracijo. Stavba, zgrajena na pesku, že dalj časa kaže, da njeni stebri čedalje močnejše pokajo in da se češkoslovaško ljudstvo nikakor ne more privaditi golemu poslušanju ukazov iz tujine ter hlapčevanju. Naj bodo na vrhovih češke informbirovske agencije še tako udvoljivi agenti, iz vsega naroda še hlapcev in agentov ne da narediti.

Eden najvažnejših korakov v podrejanju Češkoslovaške interesom Kremlija, je bila vsekakor lanska korektura češkoslovaškega petletnega plana. Postavljena je bila zahteva preorientacije celotnega gospodarstva. Namesto lahke industrije, ki je s predmeti široke potrošnje zalagala dober del sveta, naj bi postala prvenstvena proizvodnja težke industrije. Kakšne namene je zasledoval Kremelj s to svojo direktivo res ni težko ugotoviti. Močno razvita češkoslovaška industrija je v zelo veliki meri odvisna od surovin, ki jih mora nakupovati v kapitalističnih državah. Moskovsko vodstvo pa hoče Češkoslovaško čim bolj izolirati od ostalega sveta in jo spraviti tudi v popolno ekonomsko neodvisnost. Razen tega pa naj bi bila češkoslovaška tudi nekak preskrbovalec Sovjetske zveze s proizvodi težke industrije, predvsem z izredno važnimi proizvodi, ki so potrebni za oborožitev.

Taka korektura petletnega plana, ki so jo po direktivah iz Kremlija izvedli

danes bombardiralo 50 km dolgo železniško progo, ki povezuje Kangji z nekimi krajem na skrajnem severu Koreje, ter so veletrdnjave pri tem odvrgle 800 rušilnih, 250-kilogramskih bomb. Na Pukčon so veletrdnjave odvrgle 1000-kilogramske bombe. Pomorske sile so ponovno bombardirale pristanišče Kangnung na vzhodni korejski obali ter so izstrelile 10.000 granat v neki akciji, da bi podprle južnokorejske čete.

Druge pomorske enote so obstrlejevale pristanišče Inčon na zahodni obali. Severnokorejsko poveljstvo sporoča, da severnokorejske enote in kitajski »prostovoljci« 6. februarja še naprej zadajajo izgube nasprotnikovim enotam, ki so pričele na zahodnem delu fronte ofenzivo. Na osrednjem in vzhodnem delu fronte se bijejo na nekaterih mestih boji še naprej.

Glavna fronta je le 6 milj južno od Seula

Tokio, 7. febr. (UP) V sredo so čete ZN pomaknile svojo glavno fronto na 6 milj od Seula. Ameriška pehota je v borbi

Mednarodni tisk o sovjetski noti

Svetovni tisk obširno komentira najnovejšo noto sovjetske vlade zahodnim veseliam. Francosko zunanje ministrstvo je v sredo objavilo besedilo sovjetske note. V tej noti se je sovjetska vlada postavila na stališče, da bi bilo treba sklicati Svet zunanjih ministrov. Na sestanku omenjenega Sveta pa bi se obravnavala tudi druga vprašanja, ne samo vprašanje Nemčije. V tej noti predlaga Sovjetska zveza tudi sestanke namestnikov štirih zunanjih ministrov in sicer v Parizu. Na tem sestanku bi leti pripravili vse za bodočo konferenco Sveta ministrov.

O tej noti so v sredo obširno diskutirali v Washingtonu zastopniki treh zapadnih veselil. Glasnik ameriškega zunanega ministretva Mc Dermott ni hotel podati nobenih izjav o predlogih in namerah ameriške vlade v tej zvezi.

Laburistični »Daily Herald« piše med drugim, da je samo deseti del sovjetske note konkreten, medtem ko je ostali del note sestavljen v propagandnem in polemičnem tonu. Tudi »Times« piše, da je nota nejasna, da pa jo je vredno pazljivo proučiti. Konservativni »Daily Telegraph« pa piše, da je treba zastaviti vse sile, da bi se uresničilo medsebojno razumevanje, ako sovjetska vlada v resnici želi razpravljati o osnovnem vzroku povojne napetosti.

V francoskih uradnih krogih je, kot poroča agencija Franco Presse, razširjeno mnenje, da je odgovor Sovjetske zveze pustil narahlo priprta vrata za bodoča pogajanja. Čeprav so rezervirani glede vsebine sovjetske note, pa so ti krogi vendar mnenja, da bodo zahodne vlade najbrž zahtevale nova pojasnila od sovjetske vlade.

V Washingtonu so prepričani, da bodo potrebni še nadaljnji sestanki med predstavniki zapadnih veselil, predno bodo le-te zavzele dokončno stališče. Vpraša-

Razprave o ustanovitvi evropske armade

Pariz, 7. febr. United Press poroča, da bodo Zapadna Nemčija, Italija, Belgija in Luxemburg sodelovale v uvodnih razpravah o evropski armadi. V teh razpravah, ki se morajo začeti 15. februarja, bodo proučevali francoski načrt o ustanovitvi združene evropske armade. Razen teh držav bodo tudi Velika Britanija, Danska, Norveška in Portugalska poslane svoje opazovalce. Švica je prav tako odgovorila, da bo njen predstavnik sodeloval v teh razpravah, vendar še ni odločila, ali bo samo udeleženec oziroma samo opazovalec. Islandija, ki nima nobene vojske, je odklonila francosko povabilo.

na nož pomekla sovražnika z vrhov južno od Seula. 8. armada ZDA je s podporo topništva in 3 tankovskih brzostrelnih predhodnic potisnila sovražnika vzdolž vse korejske fronte od 1—4 milje nazaj. Zavezniško topništvo se je pomikalo za četami naprej, tako da je Seul prišel v lahko strelno daljavo. Vendar niso streljali na mesto.

Na centralni fronti je 10. korpus ZDA v svojem tridnevnem napadu pridobil nad 2 milj ter poslal predhodnice do mest, ki so 25 milj oddaljena od 38. vzporednika. Ko so ameriška, turška in portoriška pehota potisnile svoje linije na razdaljo 4 milj od reke Han, je prišlo južno od Seula do drastične borbe na moža.

Aktivnost ameriškega letalstva

New York, 7. febr. Newyorški radio je danes sporočil, da so od začetka spopada na Koreji ameriške letalske sile izvedle 140.000 poletov. Pri teh operacijah je ameriško letalstvo izgubilo 405 letal, od tega pomorsko letalstvo 182 letal.

nja, ki so v tej zvezi aktualna, so: 1. Ali bomo imeli sestanek Sveta zunanjih ministrov, ali pa samo konferenco zunanjih ministrov. 2. Ali bodo lahko predstavniki sovjetske vlade uporabili pravico veta. 3. Ali bo ta sestanek nekaj formalnega, ali pa v skladu z določbami, ki jih predvideva Potsdamski sporazum.

Izjava Attleeja v spodnjem domu

London, 7. febr. (Tanjug). Predsednik britanske vlade Clement Attlee je izjavil v parlamentu, da se ZDA in Velika Britanija vselej sporazumevajo o vseh vprašanjih, ki zadevajo izvoz strateškega gradiva za LR Kitajsko. V odgovoru na vprašanje konservativnega poslanca je poudaril, da v tem pogledu ni nobene razlike med britansko in ameriško izvozno politiko. United Press poroča, da je Attlee dejal, da so v Veliki Britaniji izvedli nadzorstvo nad izvoznimi dovoljenji. Pristavil je, da je izvoz kavčuka iz Britanije na Kitajsko sedaj petkrat večji kot pred letom dni in da izvožene količine kavčuka nikakor ne presegaajo rednih kitajskih potreb.

Iz KP Italije izstopil tudi dr. Riccardo Cocconi

Rim, 7. febr. Za poslancema Magnanijem in Cucchijem ter več drugimi funkcionarji KPI je včeraj vrnil partijsko legitimacijo tudi dr. Riccardo Cocconi, član pokrajinskega tajništva KPI in občinski svetovalec v Reggio Emiliji. Član komunistične partije je bil od leta 1936.

V svojem pismu tajništvu KPI v Reggio Emiliji je sporočil: »Po temeljitih razmišljanju sem ugotovil, da stališče, ki sta ga zavzela Magnani in Cucchi, odgovarjata interesom delavcev, socializma in Italije. Izkušnja zadnjih dni mi je dokazala, da je zaman diskusija v Partiji, kjer ni političnih in demokratskih diskusij, pač pa samo ustrahovanje. Zato mi ne ostaja drugega, kakor da izstopim iz stranke in da ne obnovim izkaznice za leto 1951.«

Snežni zameti v Alpah

Dunaj, 7. febr. (Tanjug) Zaradi snežnih plazov, ki so pretekli mesec zasuli več vasi in cest v Avstriji, Švici in Italiji, je izgubilo življenje nad 200 ljudi. Sedaj znova ogrožajo vasi in prebivalce Koroske. Sneg, ki dosega ponekod višino 10 m, je zasul vse dohode in pretrgal vse telefonske zveze z vsemi v dolinah avstrijskih Alp ter približno 10.000 ljudi odrezal od sveta. Plazovi so pretrgali vse zveze med Korosko in Salzburgom. Zasute so tudi ceste na francosko-italijanski meji in na vzhodni obali Gardaškega jezera. Po poročilih Reuterja iz Zeneve so na južnem delu soteske Gotthard izpraznili vse vasi.

Dober obisk vaških predvolilnih sestankov v novomeškem okraju

Novo mesto, 7. februarja. — Ze v preteklem tednu so se aktivisti vseh množičnih organizacij novomeškega okraja na sektorskih konferencah seznanili z nalogami predvolilnega dela. Sorazmerno slab uspeh zadnjih volitev v okrajni ljudski odbor je prapričal vodstvo Fronte v okraju, da se je treba na volitve v Ljudsko skupščino LRS temeljiteje pripraviti, zlasti je nujno poziviti politično delo po vaseh.

Plan, ki ga je sestavil okrajni odbor OF za množične vaške sestanke in krajevna zborovanja, tokrat ni ostal le kos papirja. Tako so imeli v soboto na Dvoru v Suhli krajini prvih šest dobro obiskanih vaških sestankov. Domači aktivisti, izvršni odbor OF in članji KLO, ki so v začetku — po stari navadi — čakali, da bodo na sestankih govorili »ljudje z okrajaj, so se opogumili in imeli najprej sami tri ure trajajočo posvet, na katerem so dobro pretršili vsa krajevna gospodarska vprašanja in se seznanili tudi z mednarodnimi dogodki. Sestanki na vaseh so uspeli, odborniki pa so postali samozavestni; prepričali so se, da ne drži priljubljen izgovor, da »ljudje domačega človeka ne poslušajo radi...« Poslušajo ga, le kaj tehnega jim mora povedati!

V okolici Žužemberka je bilo devet vaških sestankov. V Šmihelu pri Žužemberku so bili trije, v Selah-Hinjah štirje, prav tako v okolici Mirne peči, Globodola in Karteljevega. V ponedeljek zvečer so imeli dobro obiskane sestanke v vaseh škocijanskega sektorja. V Brezovici, mali vasi na Šmarješkimi Toplicah, sta vodili vaški sestanek, na katerega je prišel od vsake hiše vsaj po en član, upravnica zdravilišča in tovarišica Balohova. Sestanek je uspel, čeprav domači aktivisti najprej niso računali na to. V Zburah je bilo na vaškem sestanku nad 30 ljudi, več kakor je hiš v vasi. V Grobljah pri Škocijanu, kjer vaškega sestanka že dolge mesece niso imeli, se je zbralo v ponedeljek zvečer 25 vaščanov k živahnemu pogovoru o domačih in tujih dogodkih. Tudi v Šmarjeti in okoliških vaseh se je pokazalo, da znajo razložit domači aktivisti marsikatero vprašanje bolj življenjsko kakor nekateri aktivisti, ki jih je včasih okrajno vodstvo OF odtegnilo v zadnjem hipu iz pisarne in »poslalo na teren«. Ljudje se na množičnih sestankih pogovarjajo o borbi za mir; povsod obsojajo vojne hujskače in zagotavljajo, da bodo s svojim delom dokazali, da so za napredek naše države, s tem pa tudi za mir. Marsikje so se dobro pomenili o novi trgovini in o pravljenih odkupnih planih za leto 1951.

kakor tudi o drugih krajevnih vprašanjih. Povsod članj okrajnega odbora Osvobodilne fronte pomagajo domačemu aktivcu vsakega kraja, ki bo postal s samostojnim delom v času priprav na volitve gotovo bolj podjeten in iznajdljiv.

RUDARSKI INŽENIR IVO PINTERIC KANDIDAT V TRBOVLJAH

Trbovlje, 7. februarja. Prebivalstvo zgorjnjega dela Trbovelj je z veseljem pozdravilo predlog okrajnega zbora Osvobodilne fronte, da bi v njihovi volilni enoti kandidiral pri volitvah v Ljudsko skupščino LRS rudarski inženir Ivo Pinterić in da je njegov namestnik sekretar rudniškega komiteja KPS v Trbovljah tovariš Jože Pikel.

Tovariš Pinterić ni po svoji delavnosti, vestnosti in skromnosti znan in priljubljen le med rudarji Bosne in Dalmacije. Med njimi je bil namreč zaposlen pred vojno, kakor tudi po osvoboditvi. Po dovršenem študiju na fakulteti je bil uslužben v rudniku Drniš, od 1938 leta je bil upravnik rudnika v Bosanski Krupi, nato zopet v Drnišu, zatem pa v Siverciu, kjer je bil do 1945. leta. Med borbo je bil aktivist Ljudske fronte, bil je tudi član okrajnega odbora Fronte za Dalmacijo. Po osvoboditvi je bil direktor glavne uprave dalmatinskih rudnikov, 1946. leta pa je prišel v Trbovlje. Zatem je bil še na raznih dolžnostih, med drugim je bil tudi direktor tovarne kamota v Arandjelovcu, sedaj pa je zaposlen kot planski inženir pri rudniku Trbovlje-Hrastnik.

V LITIJ SE PRIPRAVLJAJO ZA VOLITVE

Volitev krajevnega odbora Osvobodilne fronte Litijski na svojem zboru pozdravili predlog, da pri njih kandidira tovariš Stane Kavčič z namestnikom Vladimirjem Gerbecem. Izvolili so 5-člansko politično in 11-člansko tehnično delovno komisijo, ki bo vodila priprave za volitve. Na območju KLO Litijski bo 10 volišč. Volitve na množičnih sestankih pripravljajo o kandidatu in predvolilnih nalozah. V načrtu imajo tudi skupinske prihode na volišča, zlasti pa želijo, da bi z volitvami zaključili že v zgodnjih jutranjih urah. Na cestah, ki peljejo v Litijski, bodo postavili mlaje in okrasili sleherni hišo v Litijski.

Podobne priprave so tudi v nekaterih sosednjih vaseh, kjer se trudijo, da dosežejo v tekmovanju čimlepše mesto.

Investicije za prosveto, znanost in kulturo LR Hrvatske

Za investicije ministrstva prosvete ter ministrstva za znanost in kulturo LR Hrvatske je letos določenih nad 260 milijonov dinarjev. S temi sredstvi bodo nadaljevali gradbena dela na osnovnih šolah, na veterinarski, gozdarski, ekonomski in kmet.-gospodarski fakulteti, na objekti študentek, naselja in institutu za atomsko fiziko. Za gradnjo in ureditev osnovnih ter srednjih šol v LR Hrvatski je bilo lani investiranih nad 200 milijonov dinarjev. V Dalmaciji so lani gradili 125 osnovnih šol; od teh je že 92 pokritih. V Liki so začeli graditi 28, v drugih krajih republike pa 58 šol. Zidali so tudi 14 osemletk in učiteljsko šolo v Šibeniku. V Zagrebu so dogradili srednjo fizikokulturno šolo. Za študente zagrebškega vucučilišča so začeli graditi študentsko naselje v Dubravi. V teh delovnih akcijah je sodelovalo nad 3500 mladincev iz države in nad 3000 mladincev iz tujine. Zgradili so sedem paviljonov, v katerih stanuje 300 študentov.

Izmed večjih objektov sta v Zagrebu dograjeni dve moderni mojstrski delavnici za kiparja Augustinčiča in slikarja

Hegedušiča. V kratkem bo gotov tudi institut za higieno dela pri Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti.

Znani angleški torakokirurg dr. Price v Zagrebu

Zagreb, 7. februarja. Znani torakokirurg profesor dr. Thomas Price iz Londona, ki velja za enega največjih svetovnih strokovnjakov za zdravljenje pljučnih bolezni, in zdravnik njegove šole dr. Machray in dr. Jones se mudijo v Zagrebu kot gostje komiteja za varstvo ljudskega zdravja. Obiskali so že medicinske ustanove v Beogradu in Sarajevu, po odhodu iz Zagreba pa bodo obiskali tudi Ljubljano in Golnik.

Angleški zdravnik prireja predavanja in delajo operacije, pri katerih uporabljajo sodobne metode za zdravljenje pljučnih bolezni, po katerih delajo v njihovi šoli za torakalno kirurgijo v Londonu. V Zagrebu je imel dr. Price sestanek s fiziologi iz vse Hrvatske, ki se ukvarjajo s kirurškim zdravljenjem tuberkuloze. Na tem sestanku so razpravljali o še neobdelanih oblikah obolenj in zdravljenja. Angleški zdravnik bodo imeli še 2 predavanja o zdravljenju tuberkuloze in raka na pljučih in operaciji več tuberkuloznih bolnikov v specialni bolnišnici na Jordanovcu.

biroja leta 1953 40% vsega češkoslovaškega uvoza in izvoza (promet s kapitalističnimi državami pa 60%). Po revidiranem planu pa naj bi že lani znašal delež uvoza in izvoza v SZ 40%. Češkoslovaška naj bi izvažala v SZ stroje in druge proizvode težke industrije, prejemala pa bi surovine in prehranske artikle. Toda tudi tu ni šlo tako gladko. Po poročilih, ki so na razpolago, je CSR poslala lani Sovjetski zvezi premalo proizvodov težke industrije. Ponomarenko, član politbiroja CK VKP(b) in minister za preskrbo, pa je ustavil izvoz žita v CSR. Vlaski z žitom, ki so bili že na češkoslovaški meji, so se morali vrniti. Tako so tudi tokrat pokazali na dejanju ljudi iz sovjetskih birokratskih vrhov, kakšna je njihova tako opevana »velikodušnost« in »bratska pomoč«.

Klement Gottwald je zaradi tega pozval vse ljudstvo, naj do skrajnosti var-

žuje z moko in kruhom. Pri tem so mobilizirali celo pionirje. Praški radio je namreč sporočil, da so pionirji v starosti od 8 do 15 let svečano obljubili, da bodo opazovali po hišah, posebno še na vaseh, kaj delajo z moko in kruhom ter prijavljali krivice, ki to dragocenost tatujajo.

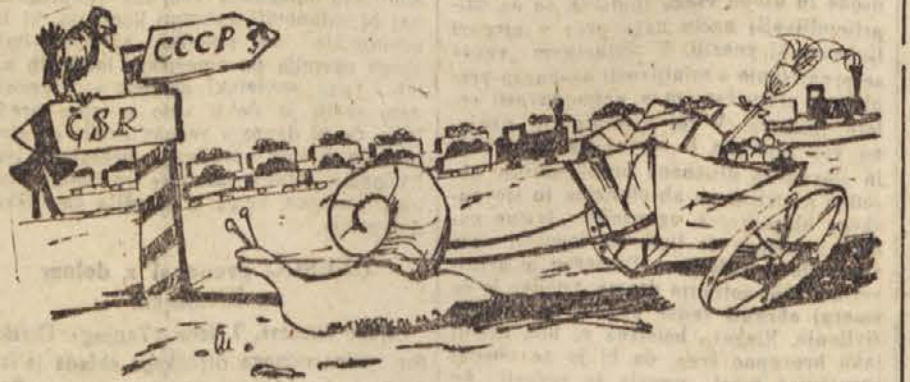
Vzemem tem pa seveda nikakor ni rečeno, da češkoslovaška agentura morda ne bi hotela verno izpolnjevati moskovskih navodil. Nikakor ne, saj so celo v noveletni poslanici češkoslovaških sindikatov ponovno zavrteli staro lajno: »Tretje leto naše pelletke bo odločilno leto v preorientaciji našega gospodarstva. Še bolj smelo moramo prijeti za delo, da bomo še bolj zmanjšali odvisnost našega gospodarstva od kapitalističnih tržišč. Močno moramo povečati proizvodnjo težke industrije, posebno rudarstva, izdelanih in napoli izdelanih težkih strojev. Pri tem bodo sicer te-

žave... Res je, češkoslovaško gospodarstvo je v velikih težavah, toda za te težave naj bi bilo po mnenju češke agenture krivo ljudstvo. Opravičujejo se, upogibajo hrbte, toda grabežljivji birokrati iz Kremlija jim vseeno berejo levite.

»Vodstva prevéé pogosto pozabljajo splošno in višje interese socializma, izgubljajo se v popolnoma nacionalnih skrbih« — piše organ informbiroja z Judinovo roko. To pa pomeni z drugimi besedami povedano: Slabo opravljate svoje naloge, zavedajte se, da ste naša gubernija. Pustite svoje tradicije in lahko industrijo, pustite svoje gospodarske odnose z drugimi državami, kaj vas briga življenjska raven vaših ljudi, mi zahtevamo težko industrijo in niene proizvode. Da pa bi bili ti »višji interesi socializma« še podkrepljeni, je bila potrebna tudi kritika njihovega »političnega« dela. Organ informbiroja je objavil znano kritiko lista KP CSR »Rude pravce«.

Zanimivo je vsekakor to, da je »Rude pravce« objavilo to kritiko šele štirinajst dni po izidu lista »Za traini mir«. Kritika pa je spremljala izjavo, polna klečepstva in obžalovanja.

Ti glavni obrisi današnjega stanja v Češkoslovaški lahko vsaj delno odgovore na vprašanje, zakaj je moskovska birokratska kasta nezadovoljna s politiko in delom Prage. Zaradi takega stanja zahteva Moskva večjo »budnost«, to je večji pritisk na delavski razred, zaradi tega pošilja v Prago tudi svoje zastopnike, kakor je na primer Zorin, ki naj bi udrdil kolonialni režim in zatrl odpor ljudstva.

»Kam pa ti, prijateljček?«
»Ali ne vidiš, da peljem v Prago bratsko pomoč.«

PREŠERNOV ALBUM

UREDIL IN OPOMBE NA-
PISAL FRANCE KIDRIČ

Nekaj misli o Prešernovem mestu v svetovnem slovstvu

Z uporabo Kidričevega gradiva dokončala Alfonz Gspan in Mirko Rupel. Državna založba Slovenije v Ljubljani. 1950. Tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. 3000 izvodov.

Bolj kakor za druge znamenite ljudi velja za umetnostne tvorce, da nam predvsem govori s svojimi deli in ne s svojo življenjsko usodo. O Shakespeareu vemo komaj nekaj več kot najnavadnejšo zgodbo življenja, za Homerja pa niti dobro ne vemo časa in kraja, v katerem je njegovo neznano življenje potekalo. In vendar so nam njune umetniške stvaritve tako neposredno žive, kakor da nam je umetnik napisal to, za kar bi ga sami vpraševali in kakor da nam je temo vzel iz našega doživljanja. Razgovor med temi komaj znanimi ljudmi in nami se nam zdi domač in je razumljiv še po stoletjih.

Seveda pa kulturnega človeka mika zunanja podoba umetnika in njegov življenjski ambient. Ilustrirana slovenska zgodovina je privlačna zaradi sodobnega slikovnega gradiva, ki nam more še v večji meri oživiti delo in zlasti zunanjo gibalno umetniško stvarjalnost. Ker vemo, da je umetnikovo delo produkt njegovega talenta, in sicer v tem, kako ta talent odgovarja na vprašanja časa in družbe, v kateri se giblje, kako z njo raste in nosi v sebi kali njenih kriz, pa nam to sicer sekundarno gradivo pomaga pri razumevanju in dojemanju umetnine. Sledhalov roman »Rdeče in črno« nam je razumljiv, brž ko nekoliko poznamo družbeni proces meščanske Francije v prvi polovici 19. stoletja. Toda če vemo, da se je umetniku motivna obdelava sprožila ob resnični zgodbi semeniščnika Antoineta Bertheta in če poznamo ilustracije Henryja Momiera, nam bo roman morda še bližji. Tako je z vsako podrobnostjo iz življenja in snovanja umetnikov. Seveda pa naj bi se težnja po natančni podrobnosti, po bibliografski popolnosti in po površinski razsežnosti podatkov ne razhlojodila v pozitivistično leksikalno kramljanje, kjer je vsak podatek enako pomemben. O tem je že Prešeren sam sodil, ko je dejal, kako pregledujejo njegovo življenje:

Kak si brusijo jezike in ti štejejo na prste pri kafeti, kar jih nisem, kar sem ljubil jih, device.

Slej ko prej ostane delo tisto, ki naj o umetniku predvsem govori.

Na ta način se kaže, kako srečna je bila zamisel Prešernovega albuma, zadnjega prešernoslovskega dela France Kidriča. V podobni in komentarni naj se pred opazovalcem vrstijo ljudje in kraji, s katerimi je Prešeren prišel v stike. Prikazane naj bodo najvažnejše stvaritve pesnika v rokopisih in prvih pisnih. Cimčeč naj bo takega gradiva, ki je na Prešerna tudi kot umetnika vplivalo in ki se odraža v njegovih poezijah. Pri pesniku, kakršen je bil ravno Prešeren, ki je mnogokrat neposredno reagiral na zunanje okoliščine tudi v svojem delu, utegne biti tako gradivo še posebno dragoceno. V drugem delu albuma pa naj izpregovori pesnikovo občinstvo po smrti, to je umetniške upodobitve njegovega življenja in pesnitev ter razno dokumentarno gradivo, ki kaže Prešernov vpliv v slovenski kulturi. Spričo dejstva, da nimamo nobene prave podobe pesnika, naj v tem delu zavzemajo še posebno mesto upodobitve. Na koncu naj se v opombah predstavi najvažnejša razlaga k posameznim slikam, bibliografski podatki in nahajališča predmetov. Rodovniki Prešerna in njegovega sorodstva naj zaključijo knjigo.

Na osnovi takega koncepta nam je France Kidrič na 264 straneh podal zaeno in zelo zanimivo slikovno gradivo, kakršnega v taki popolnosti doslej niti približno nimamo za nobenega slovenskega človeka. Mnogo predmetov, oseb in krajev, ki so s Prešernom v zvezi, je tu sploh prvič objavljenih. Okvir tega poročila bi presegló podrobno naštevanje. Za prvi del albuma je značilno to, da se v njem prepletajo fotografije krajev in oseb, s fotografijami dokumentov in Prešernovih rokopisov ali tiskov. Tako je albumu zagotovljena pestrost. Goldensteinov portret Prešerna, Matija Cop, Primicova Julija in nagrobnik Ovsenekovića otrokoma so priobčeni v barvah, prvi trije listi zaradi pomembnosti, četrti pa je tu prvič objavljen. Od krajev je seveda najbolj zastopana Ljubljana in ljubljanske hiše. Obširneje so prikazani tudi Kranj, Vrba in Bled. Od osebnega gradiva so upodobljeni vsi znani kosi Prešernovega pohištva. Od oseb manjka dolga vrsta ljudi, ki jih Kidrič navaja na straneh 267—283 in katerih slike ali niso znane ali pa niso dostopne. Med upodobljenimi so nekateri Prešernovi sodružniki, njegovi profesorji, njegovi prijatelji in znanci, njegove Laure, pomembnejši ljubljanski in slovenski sodružniki. Prešernovi korespondenti in končno njegovi nasprotniki ter uradne osebe tedanje Ljubljane. Od dokumentov so prikazani zlasti: rojstna knjiga, šolska spričevala, doktorska diploma. Zelo obširno so objavljeni glavni Prešernovi slovenski in nemški rokopisi, obe slovenski pismi ter najvažnejše tiskane objave.

Verjetno bi si literarni zgodovinar in prešernoslovec želel nekoliko drugačne ureditve prvega dela albuma. Hotel bi imeti kraje ločene od ljudi, pobude za pesnikovo konkretno delo pa zopet ločene od drugih dokumentarnih upodobitev. Še posebej bi si morda želel imeti listinsko gradivo in kontno rokopise ter tiske. Toda če bi album v tem slučaju morda pridobil na znanstvenosti in metodi, bi pa gotovo izgubil na neposredni učinkovitosti. Nič ni v tem oziru bolj prepričljivo kot slike na strani 110—115, kjer so prikazani najprej Aidovski gradec, Bohinj, Savica in Bled, nato rokopis Krsta in izdaja Krsta iz leta 1836 ter končno svetila Krsta prijateljem. Zato se mi zdi, da je razstavljen gradiva sicer subjektivna, a s staljša učinkovitostjo pravilna in ne brez notranje zakonitosti. Gradivo je prikazano v približnem kronološkem re-

du od pesnikovega rojstva do smrti. Večja pomanjkljivost je v tem, da je listinsko gradivo premalo zastopano. Katalog Copove biblioteke, Prešernov zapušinski akt in Kastelčevogradivo za Chelico ter podobno bi vsekakor spadalo tudi v sedanjost zasnovan albuma. Nikakor pa ne spadajo v prvi del kasnejše upodobitve Prešernovih sodružnikov (Maleševiča, Severinovi Strobach in Presl) ali površne rekonstrukcije stavb (Maleševič »Peklo« na strani 141, čeprav imamo dobro sodobno upodobitev Kongresnega trga na strani 60).

Drugi del albuma je v glavnem namenjen slovenskim umetnikom, bodisi da so upodabljali Prešerna, bodisi snovali ilustracije k njegovemu življenju in pesnitvam. France Kidrič dobro pravi v uvodu: »Poskusov portretov ter ilustracij življenja, pesni in pomena je toliko, da ni bilo mogoče reproducirati vsega, ampak samo značilne, upoštevajoč poleg umetniškega merila tudi gledanje dotične dobe na Prešerna.« Ne mogel pa bi pritrditi Kidričevemu dobrohotnemu mnenju, da je drugi del albuma odlično spričevalo za intimen odnos naših upodabljalčih umetnikov do Prešernovega portreta in del. Naj mi bo dovoljeno izjaviti, da je ta del naravnost porazen dokument površnega odnosa slovenskega likovnega umetnika do Prešernovega življenja in dela. Dobro je, da je gradivo tu zbrano, kakršno pač je, čeprav bi na primer brez škode namesto treh Gasparijevih portretov Prešerna (205) imeli enega, namesto štirih Maleševič (207) enega, štirih Jakčevih (208—209) dva, štirih Justinovič (211) enega ali dva in bi brez škode odpadlo Vavpotičev »Tihožitje« (260) ali motivno in tehnično slaba Maleševa »Slastiška v Vrbi« (263).

Pri Prešernovih portretih iz seveda mikavno videti, kako so slikarji in kiparji težili za nezanimivim pesnikovim obrazom. V bistvu je vendar osnova vsem upodobitvam Goldensteinov Prešeren iz l. 1850 ter litografija za Wagnerjevo izdajo iz leta 1866 po pesnikovem bratranču Antonu Svetini. Odtod se je rodila naša splošno sprejeta podoba Prešerna. Iz dokaj povprečnega gradiva vsekakor izstopajo Gangl, Grohar, Vavpotič, Vesel in Jakac. Stvar okusa in umetniške usmerjenosti je, kateri od teh upodobitev priznava prvenstvo. Ker se nimamo realne podobe Prešernovega obraza, nas bodo posebno zanimale idejne rešitve, to je tiste, ki so skušale prikazati Prešerna — genija. Od teh je morda najbolj zanimiv v ostalem sicer malo pomemben Groharjev portret. Veselova goldensteinovska kopija in Ganglov nekoliko sladkobni doprni kip. Zanimivo je, da je ravno mlada generacija krenula z Mihelečevim lesorezom leta 1945 in Smrdujevim poprsjem leta 1948 na nova pota Prešernove upodobitve. Razveseljivo je dejstvo, da se z dosedanjimi navidezno naravnost rešitvijo ne zadovoljuje. Škoda je, da ni objavljen Zajčev kip Prešerna v celoti

in v detailih, saj je doslej edini monumentalni kip v tej vrsti.

Ilustracije iz pesnikovega življenja in pesnitev so na splošno dokaz, da so se umetniki le malo poglabili v svojo nalogo. Ilustracije iz pesnikovega življenja se skoraj ne dvignejo preko navadne anekdote. Ilustracije k pesnitvam, ki na žalost niso razvrščene kronološko po nastanku, temveč skupinsko po pesmih, so nastajale večinoma prigodniško; ob posameznih jubilejih in po naročilu. Gotovo presega vsa ostala dela življenjsko resnično zgodnje delo Ivana Groharja »Nezakonska mati« okoli leta 1897. V večini ilustracij pa moti teatralnost in poza (Krst, Mornar, Marskterij romar), površna obdelava motiva (Pod oknom), bled lirizem (Strunam). Slike znova potrjujejo znano resnico, da je ilustracija nekega pesniškega umotvora zelo tvegana in težka stvar. Morda je v tem iskati vzrok, da se je večina naših vidnejših umetnikov izogibala takemu delu. Seveda pa s tem naša zahteva po sodobni ilustraciji Prešernovih poezij ne izgublja upravičenosti. Prešernov album daje slovenskemu likovnemu umetniku lepo priložnost, da se zamisli ob problemu. Tudi zadnje Dehenjakovo delo za Uvod h Krstu pri Savici (Mladinska knjiga 1950) še ne vzbujata optimizma.

Za ilustracijami k pesnim sledi nekaj fotografij, ki kažejo pomen Prešerna v slovenski kulturi. Tu imamo priobčene v izboru razne spominske plošče, razglednice, karikature, vabila in svečanosti. Prav ta del albuma jasno kaže, kako nemogoče je podati v slikovnem gradivu vpliv nekega pesnika na bodočo generacijo. Ko bi sodili samo po prikazanem, slučajno izbranem gradivu, ne bi mogli verjeti, da gre v resnici za najvažnejšega kulturnega tvorca Slovencev. Deloma je vzrok v skopju prikazanem gradivu, še bolj pa v omejenih možnostih takega prikazovanja na sploh.

Albumu so dodane Opombe za prvi del in kratke navedbe za drugi del. Do strani 129 so opombe Kidričeve, nadalje pa so Gspanove in Rupeljeve po Kidričevem gradivu. Opombe so leksikografskega značaja. Stvar slavnosti in prešernoslova je, da jih bo presodil po točnosti navedb, citatov in podatkov, ki se ne zdijo povsod dovolj zadovoljivi. Kulturnemu delavcu na splošno pa bodo vsekakor dobrodošle, saj vsebujejo več nadveč zanimivih podatkov o Prešernovi dobi, kakor jih je doslej sploh kje zbranih in bodo dragoceno dopolnilo študijam o Prešernovih pesnitvah in življenju.

Album — to je knjiga, po kateri človek vedno poseže. Zda ga zanima ta, zdaj zopet druga podoba ali podatek. Knjigo mu postane priručnik in prijatelj. Poleg nekaterih edicij Poezij in dveh, treh študij o Prešernu je kljub pomanjkljivosti eden najvidnejših rezultatov našega prešernoslova. Človek si želi, da bi bilo gradivo še obilnejše in bolj čisto. Bridka je pravzaprav ugotovitev, ki jo je v uvo-

da doba Prešernovega življenja — torej ne samo doba njegovega delovanja — je v vsem evropskem kulturnem krogu doba cvetočega razvoja pesništva, to je tudi čas pomembnih del Byrona, Shelleya, Puškina, Mickiewicza, Heineja, Leopardija, Petőfija in še nekaterih drugih pomembnih pesnikov tako imenovane »romantične« dobe.

Doba je razgibana in zanimiva. Če bi pa poskušali peših genialnih pesnikov »direktno« razumeti iz dobe, bi trčili na nepremostljive težave, ki jih je Marx ostro označil s tistim izrekom o področju umetnosti, »o kateri je znano, da nekatere dobe njenej razcvetu niso v nikakršnem sorazmerju s splošnim razvojem družbe, zato pa tudi ne z materialno osnovo družbe, ki je ogrožje njene organizacije«. (Marx: O umetnosti itd., str. 22.)

Sicer še vedno ni popolnoma jasno, kako najbolje imenovati zelo pomembno dobo, ki je približno uvaja francoska revolucija. V literaturi in ostalih umetnostih ima doba med l. 1800 in 1850 različne, romantične in klasičistične poteze. Gospodarsko kaže zelo močan razvoj produktivnih sredstev, dotlej neuluten tehnični napredek, hkrati velikansko naraščanje denarnih sredstev, socialno pa viharan razvoj prebivalstva, pri čemer narašča predvsem proletarijat. (Glej: Engels »Položaj delavskega razreda v Angliji«.)

Vsa meščanska družba se je spreminjala v zvezi s tehnično revolucijo. Ni težko opaziti, da je razvila velikanske gospodarske sile in hkrati sprostita zelo močne kulturne sile. Zato bi to dobo lahko imenovali »doba meščanskega vzpona«. Če pa poledamo natančneje, vidimo — čisto v skladu z gornjim Marxovim izrekom — da se pogledi velikih umetnikov tega časa, kakršni so n. pr.

du napisal Kidrič: »Značilno je, da je več krajev in hiš, ki jih pozna Prešernova biografija, prvič posnetih šele za pričujoči album in da se je moral pridrileti le preprosto zadovoljiti s predelano stvarjo ali celo samo s situacijskim načrtom... Slovenci so pač imeli takrat, ko je bil še čas, premalo ljudi, ki bi bili opozarjali narod na dolžnost zaščiti ali vsaj upodobiti vse, kar oživlja spomin na življenje in ustvarjanje njegovega prvega pesnika.« Ta Kidričeva ugotovitev, ki velja prav tako za druge velike moze slovenske zgodovine, naj bo tudi opozorilo Zavodu za varstvo kulturnih spomenikov ter muzejem, kako obsežno je področje varstva in zbiranja kulturno zgodovinskih predmetov. Opozorilo pa tudi javnosti, kako važne so te ohranjalne in proučevalne ustanove, ki smo jih v zadnjih letih morda nekoliko zanemarili.

Dr. Jože Kastelic.

SUBICEVA UPODOBITEV „SVETEGA SENANA“

Zato, da b' od ženskih ne bil zapeljen, podel na otok se je sveti Senan; valovi šumijo okrog in okrog, otok ni dotaknjen od ženskih bil nog.

Na morju se vzdigne prav velik vihar, vse ključ svetnike na pomoč mornar; strašno so valovi, vetrovi tepó in strele letijo, grom trese nebó.

Tja barko k otoku vihar pridvil, 'z nje deklica stopi z nebeskim očmi — dve skalci vzdiguje strah pri mokré, Senanus je zmoten, se d'jal' kam ne ve.

»Vihar me pridvil je semkaj do vas, pod streho vzemite me, oče, ta čas, da se posušim, in prosite Bogá, da pokliče drug veter, da vreme nam dá« —

»Za vreme,« ji reče, »jaz hočem molit; na tem pa otoku ne smeš se mudit!; menih ste in ženska nasprotna stvar!; le hitro od tod proč, ker se že mračí«

Poklekne in prosí za vreme Bogá, poležejo kjó se valovi morjé in luna zasije, zvezdi se nebó: — proč deklico mokro vetrovi nosó.

Senanus se sanja potem vse noči od deklice nedrij, od njenih oči, da v smrtno bolezen pogreznil jo mraz in da jo spovedat' zamudil je čas.

In kadar vihar spet po morju bučí, po barki ozira se s skrbnim očmi: ak' žensko pridvil vihar bi tja v stran, pod streho bi vzel jo, spovedal' Senán.

Tam čaka zastoj in zastoj se kesá; naza) med ljudi se Senanus podá, Od tod se menih žensvá ne bojó, za dušo in truplo njh radi skrbé.

LANI DECEMBRA JE NARODNA GALERIJA ODKUPILA OD PRIVATNIKA DOSLEJ NEZNANO UPODOBITEV PREŠERNOVEGA »SVETEGA SENANA« — DELO JANEZA SUBICA

Ta ljubka, prešerna legenda je bila prvičkrat natisnjena v 5. bukvicah Kranjske Chelice konec leta 1848, a marsikdo jo je poznal že prej, ker je krožila po Ljubljani v prepisih. Kakor vsaka druga Prešernova pesem ima tudi ta svoje realno ozadje. Zadnja leta, ko je pesnik živel v Ljubljani osamljen, ko ga je ljubljanska filistrska sredina obkladala z očitki prevratništva, nemoralnega življenja, zabavljaštva in drugih pregreh ter mu obračala hrbet, se je zblížal a 5 let mlajšim franciškonom patrom Bevenutom (med svetom Gasperjem) Crobathom.

Ta popularni, zanimivi in inteligenčni mož, doma iz Šmartina pri Kranju, se je

nemu in kar razvratnemu patru pesem Nuna in kanarček in ga v njej na ljubezniv način poučil, da si kot samostanec ne bi smel želiti »prostosti svetá«. Po Kidričevi sodbi sta Senan ter Nuna in kanarček zadnji Prešernovi pesmi, ki ju je ustvaril z umetniškimi prizadevanjem.

Danes, po tolikih letih, so dejstva, ki so pritikala v življenje Sv. Senana pozabljena in važna le toliko, kolikor pesem komentirajo. Dragocena je pesem sama, ta duhovita, vedra, prijazna nagajivka, preprosta umetničina, ki na svoj način razodeva pesnikove nenavadne darove. A. G.

Beethoven, Shelley ali Delacroix, nikakor ne razvijajo v p o r e d n o s tehničnim razvojem, temveč da se ti umetniški geniji najdejo v svetu, ki jih precej slabo razume, ki jih zatira. V svojih izjavah branijo stališča zmagovalne francoske revolucije. Zda) okrog leta 1800 in kasneje, pa vlada reakcija — zdaj, ko se kapitalistični način proizvodnje ne samo nemoteno in mogočno razvija, temveč postaja vsak dan v državi vedno bolj odločen. Sklep je jasen. Nastopajočemu velekaptalu ni bilo več potrebno bojno bratstvo z malim meščanstvom in celo proletariatom. Ršji se je vezal z ostanki reakcionarnih absolutističnih sil, z gospodarji vize in bajonetov. Temu primerno razumemo Napoleonoovo ravnanje, rast svate alianse, razumemo, zakaj so se morali ponesrečiti vsi malo-meščanski in deloma že proletarški upori v letih 1848 in 1849.

Mnogi umetniki te dobe pa so nasprotno navdušeni za svobodo, za demokracijo. Bijejo se z ostanki absolutizma, ki ga že podpira denar razvijajočega se »velikega meščanstva«, bijejo se z »razredno in rasno diskriminacijo«, s predodki, bijejo se za ljudskost in hkrati za svobodnejši razvoj posameznika. Sem spadajo številni veliki zastopniki tega časa, Byron, Shelley, Leopardi, Puškin, Mickiewicz in Prešeren, pa tudi Heine in mlajši, kakor Lermontov in Petőfi, tudi starejši umetniki, kakor velik glasbenik Beethoven, genialni slikar Goya, mnogo tega je že tudi v Goetheju. To so junaki duha, katerih dela so tudi danes ohranjena vsó svežino. Percy Bysshe Shelley, po rodu arjetokrat, je tako napreden »meščan«, da mu meščanski okvir več ne zadostuje. Že leta 1818 govori v neki pesmi o tem, da imajo domi celo konji, voli in psi in da imajo tudi evinje stelo in primerno hrano, medtem ko Angleždelavec nima doma. V zadnji kritici iste pesmi kliče Shelley naravnost k upor. Pravi: »Otresite se verig kakor rose, ki je v spanju padla na vas. Vas je mnogo, njih je malo!«

Ta ključ gre torej še precej čez Prešernovo »Zdraviljico«, ki je vendar že precej revolucionarna, tako tudi čez najbolj revolucionarne, lepe in jezne Puškinove vstevce. V srednji Evropi je edino Petőfi tu pa tam napisal nekaj podobnega — a seveda ne tako jasno, saj ni mogel videti delavskega problema tako, kakor Shelley v Angliji, tedaj industrijsko najbolj razviti deželi Evrope.

Če si zamislimo položaj tedanjih umetnikov, glasnikov človečanstva, v tej silno komplicirani dobi, se nam ne zdi nič čudnega, da živijo in umirajo bolj ali manj preganjani, bolj ali manj tragično. Pa tudi to je jasno, da smo jim hvalezni za delo in žrtve. Napredne meščanske individualistične ideje postajajo v njihovem delu ljudske in revolucionarne in ostajajo take tudi v kasnejši emeri boja proletariata. Tu gre za svobodo za vse ljudi.

O tem eta že Marx in Engels napisala odlične besede.

Ze najbolj površna analiza Prešernovih poezij nam razkrije, kako zelo je naš pesnik povezan z umetnostjo svojega časa, z vsemi mogočnimi naprednimi mislimi, katerih glasniki so bili takrat umetniki.

Prešernova ljubezen do Julije se izraža v oblikah revolucionarnega individualizma, ki očitno in z veliko lirično močjo izpoveduje lastna čustva, pri tem pa tudi zatrjuje, da ima vsak človek pravico do lastnih čustev. Iz teh umetnin izhaja nazor, da ima vsak človek pravico do tega, da se lahko kot evboden državljan človeško in lepo razživi po svoje. Ni težko opaziti, da je v tem Prešeren globoko soroden zelo številnim umetnikom svoje dobe, tako Byronu, Puškino, Schubertu, Delacroixu.

Boris Žihel (Prešeren) podčrtava, da prihaja Prešernova »kritika s pozicij demokrata in naprednjaka, čigar korenine so poglnele globoko v ljudstvu«. Napredni duhovi evropskega kulturnega kroga pa so se večkrat znašli v tako podobnih pozicijah, da so si večkrat kljub vsem velikim osebnim razlikam tipično podobni.

Prešeren ni poznal Puškina. Njegova pesem »Pevcu« pa govori o osamljenosti kakor tista Puškinova o pesniku, ki v evetu ne dobi odgovora. Poetična slika, celo oblika je različna, osnovno razpoloženje pa zelo podobno. Popolnoma isto velja za »Odo mladosti« Mickiewiczevo (prevedel Murn), kj je po duhu gotovo zelo blizu nekim vrsticam v »Zdraviljici«. Neka duhovna zveza bi se tudi dala najti med Byronovimi »Hebrejskimi melodijami« in Prešernovo pesmijo »Judovsko dekle«. Očitna je dalje tipična podobnost med Prešernovim panteističnim etališčem, izraženim v pesmi »Spominu Andreja Smoleta« in številnimi podobnimi izjavami Shelleya, Puškina, Hölderlina, Poesja itd. itd. Ob Prešernovi ljudskosti pa se spominimo še Burnea, enega najbolj zgodnjih romantikov, Skota-kmeta, kakor ga je imenoval Murn. Prav gotovo pa ni naključje, da pojejo popolnoma v ljudskem duhu, po temperamentu in okoliu, tako različni pesniki kakor Puškin, Heine ali Petőfi, večkrat pa tudi stari Goethe. Takih primerov pa se ponuja nešteto in vsi govorió o duhovni sorodnosti Prešerna z ostalimi meščani dobe.

Le na videz oddaljuje Prešerna od ostalih pesnikov njegovo mojstrstvo v sonetu. Sonet je prvó stara individualistična oblika pesmi, ki je v Prešernovih rokah dobila nov pomen. Saj je Prešeren z njo dokazal moč ljudskega jezika, podobno kakor so to v Italiji dokazali že ob prvem začetku renesanse in jih zato na primer Leopardiju ni bilo treba pisati. Sicer pa je jasno, da je Prešeren naravnost marsikateremu tedaj živečemu pesniku duhovnjí Seveda pa so z vsemi temi trditvami problemi raziskovanja šele nakazani.

B. Rudolf

Kaj nam pokaže analiza odkupnih pritožb

Naša demokratska družbena ureditev omogoča vsakomur, da se lahko zoper nepravilnosti, napake ali nezakonit postopek pritoži na nadrejeno ustanovo o odnosno na ustanovo, ki skrbi za zaščito zakonitosti.

Urad za pritožbe in predloge, ki je bil prej v sestavi Komisije državne kontrole, sedaj pa je v sestavi predsedstva vlade, je v letu 1950 reševal 1134 pritožb zaradi obveznih odkupov. Kaj nam pokaže to pritožbo?

Osnovni pogoji za pravilno zadolžitev posameznih kmetičkih gospodarstev je nedvomno pravilna porazdelitev odkupnega plana. Vsak nezajeti tržni višek daje možnost za spekulacijo, zato ne bi smelo biti premalo obremenjeno nobeno gospodarstvo. Iz analize odkupnih pritožb lahko vidimo, da so bile v glavnem napake predvsem pri porazdelitvi planov odkupa. Iz te osnovne napake pa se je razvil še niz drugih, ki so škodovala poteku odkupa, na drugi strani pa omogočale premalo obremenjenim gospodarstvom spekulacijo s tržnimi viškovi.

Posebno izrazite so bile te napake v okrajih: Kamnik, Trebnje, Ptuj in Murska Sobota. Iz področja okraja Kamnik, in sicer predvsem iz področij KLO Vodice, Mengeš, Komenda, Bukovica in Moste se je pritožilo nešteto kmetovalcev. Kaj je vzrok vsem tem pritožbam? KLO Vodice je n. pr. premalo obremenil kmetovalce II. in III. skupine, preveč pa posestnike IV. in V. skupine. Zaradi tega je ostalo nekaterim kmetovalcem preveč tržnega viška, drugi pa so morali oddati preveč žita na škodo semena in prehrane. Podobno je bilo tudi na področju KLO Moste, kjer so zajeli premalo tržnih viškov. Na področju KLO Vodice so povzeli plan odkupa žita posameznim kmetom šablonsko, ne da bi prej ugotovili, kakšna je možnost povziranja.

Mnogo pritožb proti obveznemu odkupu belih žit je bilo tudi iz področij KLO Komenda in KLO Bukovica. KLO Bukovica je dobil od okraja sorazmerno previsok plan obvezne oddaje belih žit. Na drugi strani pa je okraj določil kraju Komenda tako nizek plan odkupa, da je zajel komaj 70% tržnega viška. Te nepravilnosti okraj ni popravil niti pri planu odkupa za leto 1951, ko ima KLO Bukovica za 23.000 kg višji plan odkupa belih žit kot pa KLO Komenda, čeprav imata približno enake orne površine in po številu in velikosti približno enaka gospodarstva.

Ob taki nepravilni obremenitvi ni nič čudnega, če odkup ni potekal tako, kot bi moral. Za poslovanje odkupnih organov v kamniškem okraju je značilno to, da tudi potem, ko so dobili natančno analizo o nesorazmerni obremenitvi posameznih KLO, tega niso hoteli popraviti. Okraj se je pritožil najprej na ministrstvo za državne nabave, ki mu je tudi dalo nalogo, da mora nepravilne obremenitve popraviti. Toda tudi to ni izučilo ljudi na okraju. Pritožili so se še na predsedstvo vlade. Na ta način so izgubili mnogo dragocene časa, ko so hoteli s papirnato vojsko opravičiti svoje nepravilno poslovanje.

Podobnih primerov nepravilnih obremenitev je tudi v drugih okrajih precej. Kamniku precej podoben je okraj Trebnje ter v neki meri tudi Murska Sobota. Iz mnogih pritožb je razvidno, da se nekateri kmetovalci pritožujejo tudi zaradi tega, ker mislijo, da bodo na ta način dosegli znižanje svoje pravilno določene obveznosti. Urad za pritožbe je takim kmetovalcem zvišal obvezno oddajo. Tako je zvišal obvezno oddajo mesa neupravičeni pritožiteljem za 909 kg, oddajo krompirja za 740 kg, masti za 101 kilogram ter žita za 9599 kg.

Osnovna napaka, ki se odraža v vseh pritožbah, je nedvomno ta, da so le redkokoli plan obvezne oddaje razdelili na posamezna gospodarstva na zborih volivcev. Če bi na zborih volivcev razpravljali o obremenitvah posameznikov in redno pregledovali, kako posamezni kmetovalci izpolnjujejo svoje odkupne obvez-

nosti, bi lahko odpadle skoraj vse napake.

Posebno poglavje je vprašanje zaostritve odkupa. Večina odkupnih organov je razumela to nalogo tako, da je zaostri izterjavo zaostankov. Pri tem so smatrali dostikrat, da jim ta ostrina dovoljuje včasih že nezakonita sredstva za izterjavo. Niso pa pomislili, da je vsaka nezakonitost v korist našim nasprotnikom. Niso se borili dovolj za pravilno obremenitev, niti niso dovolj instruirali odkupnih organov. Namesto, da bi bili odkupni organi ljudje, ki bi znali na zakonit način tudi pri špekulativnih dosegih izpolnitev obveznosti, so marsikje odkupni organi tisti, ki zagrešijo vrsto odkupnih slabosti, katerih vzrok je v nepravilni razdelitvi plana na posamezna gospodarstva.

Odkupna podjetja nad kmetovalci niso imela vedno dovolj nadzorstva, niso dovolj preverjala njihove preteklosti in sposobnosti in tako so se znašli med njimi tudi ljudje, ki niso sposobni in primerni za tako važen posel.

Visok porast odkupnih pritožb nedvomno dokazuje napake in slabosti v odkupnem sistemu samem. V letu 1947 je Urad za pritožbe in predloge prejel in reševal 15 pritožb zoper obvezni odkup. Naslednje leto je število pritožb naraslo na 63, v letu 1949 se je dvignilo na 332, dočim je bilo v letu 1950 povečanje več kot trikratno. Če pomislimo, da je bil odkup glavnih artiklov v letu 1950 sorazmerno nižji kot prejšnja leta, potem to nedvomno dokazuje, da se je naš odkupni sistem preveč naslonil zgolj na suho uradniško izterjevanje obveznosti in vse premalo na tiste demokratične oblike, ki jamčijo uspeh, to je na zboru volivcev in na sodelovanje pridelovalcev samih.

Analiza odkupnih pritožb nam tako razjasnjuje nekatere slabosti našega odkupnega sistema. Dolžnost organov, ki organizirajo in skrbijo za odkup, je sedaj, da v letu 1951 dosedanje napake popravijo, predvsem pa, da pritegnejo k sodelovanju širok krog kmetovalcev ter da na zborih volivcev, to je, ob sodelovanju ljudstva samega, določajo obveznosti in način oddaje. Na ta način bomo vplivali na naše kmetovalce, da bodo povečali svojo proizvodnjo, najlaže pa bomo tako tudi razkrinkali špekulante, ki se prav zaradi teh napak dostikrat potuhnejo.

ULCINJSKO SOLARNO RAZŠIRJAJO

proizvodnja soli se bo povečala za 40%

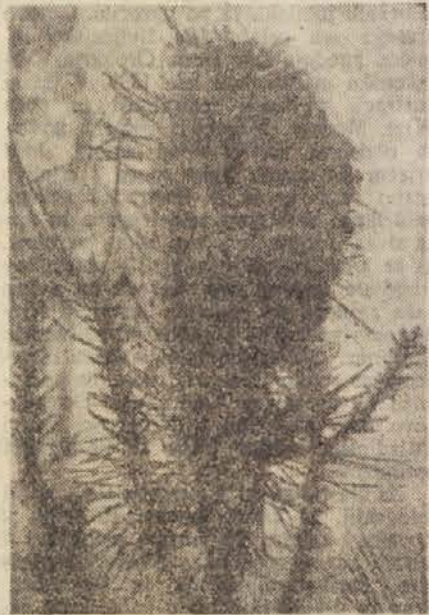
Naša največja morska solarna je v Ulcinj. Marsikdo ne ve, da je proizvodnja soli v naši državi premajhna kljub morskim solarnam od Ulcinja do letre in čeprav pridobivamo precej soli tudi iz elanah vrečev v Kreki. Mnogo soli potrebuje kemična industrija. Potrošnja soli se je pri nas zelo povečala zlasti, odkar je začela obratovati velika tovarna plastičnih mas pri Splitu. Zato moramo še vedno precej soli uvažati. Letos bodo odprli rudnik soli pri Tuzli. To bo prvi rudnik soli v naši državi. Proizvodnja kamene soli na rudniški način je razmeroma poceni v primeri z dosedanjim pridobivanjem v Kreki, kjer porabijo za izhlapevanje vode približno po kilogram premoaga za vsak kilogram soli. To se pravi, da mora rudar kopati premoag, da dobimo sol, namesto da bi kopal sol.

Morske solarne dajejo tem več soli, čim večja je površina njihovih bazenov, kjer izhlapeva voda, sol pa se seseda na dnu. Proizvodnja je zelo odvisna od vremena in je zato nenakopna. Lani je ulcinjska solarna pridobila petkrat več soli kakor predlanskim, kar je treba predvsem pripisovati nenavadno dolgotrajnemu suhemu vremenu.

Dosedanje naprave ne ustrezajo. Solarno so zgradili med svetovnimi vojnami. Kraj ni najbolje izbran, ker je blizu ustje reke Bojane. Sladko rečno vodo morskimi tokovi prinašajo v bližino solarne. V rečni vodi je precej blatinih prmesi. Druga težava je, da prevoz soli ni primerno urejen. Tako se koničijo velike količine soli, ki so jih pridobili

V gozdovih se skrivajo majhni, a zelo nevarni škodljivci

Ko govorimo o našem gozdnem bogastvu, ki je naš najboljši zaveznik v borbi za izpolnitev petletnega plana, malokdaj pomislimo na to, da imajo naši gozdovi hude sovražnike. To so škodljive žuželke in rastlinske bolezni. Mnogo je teh škodljivcev: lubadar, smrekova griz-

Škodljivci ovijejo vrh iglavca s svojim zapredkom, žro iglice in vršičke ter tako slabijo življenjsko moč drevesa

lica, borov sprevodni prelec, podlessek, borov stržnar, jelkina uš, jelšev rilčkar, holandska bolezen, rdeča gniloba... Ze imena nam povedo, da se drevo, če ga napade tak škodljivec, nič kaj dobro ne počuti. Kaj sele, če ga napadejo armade teh škodljivcev!

KATERI ŠKODLJIVCI SO NAJBOLJ NEVARNI?

Najpogostejši in najbolj nevarni so lubadarji, ki so se lani pojavili v velikih množinah. Ze sama sečnja daje ugodne pogoje za razširitev lubadarja. Njegov pohod pa sta pospešila še suša in gozdni nered. Suše pač nismo mogli

preprečiti, lahko pa bi bili preprečili gozdni nered. Ta nered je namreč posledica nestrokovne sečnje in malomarnosti pri sečnji. Mnogo nam škodi tudi sečnja »na suš«, ki daje lubadarju odlične življenjske pogoje, v katerih se lahko razširi na vse bližnje iglaste sestoje. Seveda so razmnožitev lubadarja v povojnih letih povzročila tudi številna po iztrežkih poškodovana drevesa, ter neurejena sečišča vojnih in prvih povojnih let.

Gozdna gospodarstva in okrajna gozdarska poverjenstva niso bila kos vsem množičnim napadom lubadarja. To velja posebno za nekatera področja v okrajih Novo mesto, Kočevje, Celje-okolica, Maribor in Šoštanj.

Lubadarja so zatirali tako, da so polagali lovna drevesa, z izdelovanjem neobeleženih vrhačev, s sežiganjem okuženega vejčja itd. Kljub vsem tem ukrepom pa gre škoda, ki jo je povzročil lani lubadar, v težke milijone, saj znaša v primerjavi s škodo v 1949, letu 132%. V borbi proti lubadarju res niso naši gozdarji držali križem rok, saj je bilo v zasebnem, združnem in državnem sektorju gozdarstva izdelanih skupno 48.000 lubadark in nad 17.000 lovnihih dreves. Navedena škoda nam torej narekuje, da se bo treba proti lubadarju še bolj boriti.

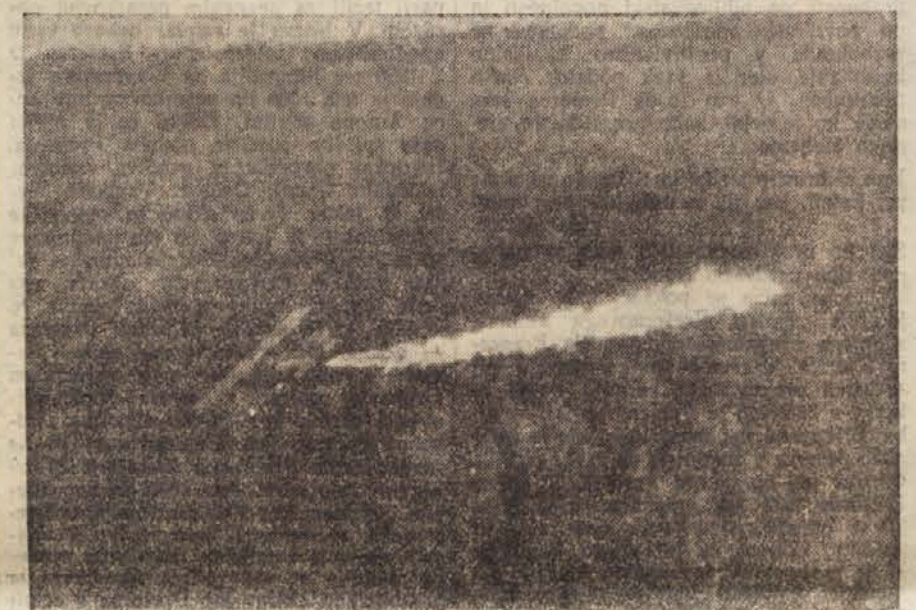
Kaj pa smrekova grizlica? Lansko leto se je množično pojavila v nižinskih gozdovih na Dolenskem in Štajerskem. Grizlica napada tudi vrhove smrek. Smreka, ki ji grizlica uniči vrh, zgubi možnost višinekega prirastka, kar po-

Upešno pa je zatiranje, če zapredke snemamo in razdiramo ter uničujemo gosenice.

NEVARNOSTI RASTLINSKIH BOLEZNI V GOZDU SO VELIKE

Na področju naše republike je zelo razširjena tudi tako imenovana »holandska bolezen«. Ta nevarna bolezen povzroča propadanje brestov. K eredi nimamo pri nas večjih brestovih sestojev, ampak so bresti le posamezno pomešani med gozdne vrste listavcev in iglavcev. Holandsko bolezen, ki je razširjena po vsej Evropi, prinašajo brestovi belinarji. Rdeča gniloba je povzročala škodo zlasti tam, kjer so iglavci gojeni umetno izven svojega optimuma. Proti bolezi so se borili na ta način, da so okužena drevesa posekali. Večinoma bodo te sestoje iglavcev spreminili v bolj odporne sestoje listavcev.

Naš domači kostanj je lani napadla nevarna bolezen »rak kostanjevega lubja« in povzročila sušenje domačega kostanja na Primorskem (OLO Gorica). Sušenje so ugotovili v Brijah, Stari gori, Preseerju in drugod. Ta bolezen napada poleg kostanja tudi nekatere vrste hrasta. Najvidnejši znak okužbe je sušenje kostanjevih vrhov. Sušitev izredno hitro napreduje in kmalu se poseči vse drevo. Na okuženih vejah in deblu je opaziti podolžne razpoke in lubje odstopa. Bolezen ne napada samo starih kostanjev; varni niso niti mladi poganjki kostanja. Proti bolezi doslej še ne poznamo uspešnih zatiralnih sredstev. Bolezen je bila ugotovljena najprej v ZD Amerike — že leta 1904, kjer se je v osmih letih razširila na površini 16 milijonov hektarov in povzročila škodo 25 milijonov

Avion v službi gozdarstva. Lansko leto so na ta način zapražili na področju OLO Gorica in Sežana prostrane gozdne površine

meni izgubo lesne gmote. Razen tega zgubi po grizlici napadeni sesto odpornost in postane lahek plen lubadarjev. Grizlica je nevarna zlasti zato, ker se njene gosenice razvijajo zelo naglo, zaradi česar je zatiranje težko. Upešno zatiranje akcij gozdarstva lahko izvedemo na velikih napadenih področjih le z avioni, kar pa je za pilote zelo nevarno. Grizlica se je lani pojavila celo na Boču — v višini 800 metrov.

Borov sprevodni prelec je napadel na Primorskem površino okrog 1600 ha. Zatirali so ga z avioni — z zapraševanjem (v začetku marca 1950). Ta akcija bi bila lahko mnogo uspešnejša, če ne bi bili tako skopirili z insekticidom, in če bi zapražili tudi manjše sestoje. Razen tega je treba omeniti, da ima mnogo večji učinek jesenska akcija. Na mladih kulturah je treba uničevati preleca tudi z ročnimi razpršilci. Ponokod se proti njemu borijo na ta način, da režejo borove veje in vršičke, ki jih ovija prelec zapredke. Toda pri tem je večina »zatiralcev« hotela pridobiti le drva za kurjavo. Zato je ministrstvo za gozdarstvo prepovedalo ta način zatiranja.

dolarjev. Leta 1938 se je pojavila tudi v Italiji, kjer je zdaj okuženih že 31 provinc. K nam je verjetno zašla iz Videmske pokrajine. Proti raku se bo treba boriti s preventivnimi ukrepi in kurativnimi merami. Potem selekcije bo treba dobiti imune vrste, ki jih bolezen ne napada, zamenjati domači kostanj z eksoitimi in odpornimi sortami kostanja, ali pa iskati doma odporne sorte, oodnosno z različni križanji ustvariti nove. Okužena drevesa je treba posekati brez panja, a les na licu mesta prekuhati v ogle. Če dobijo tak les potrošniki za kurjavo ali druge potrebe, ga morajo po poseku tesno obelati, lubje in vejčje pa sežgati na licu mesta, ali globoko zakopati v zemljo.

Borba proti gozdnim škodljivcem pri nas še ni dovolj učinkovita. Vzrok je na eni strani v nestrokovnosti in malomarnosti gozdarstevskega kadra, na drugi strani pa v mlačnosti zasebnih kmetičkih gospodarjev — gozdnih posestnikov — ki menijo, da so gozdovi neizčrpni. Ne zavedajo se velike nevarnosti, ki preti našemu gospodarstvu od gozdnih škodljivcev. (—a)

Prvi OBRAČUN (Obisk pri združnikih v Kanalu)

sedanjega dela. Zbor so imeli v soboto; začel se je pozno popoldne; prišla je večina združnikov, le nekateri starejši so zaradi slabega vremena in dolge poti ostali doma. Vse uradne točke dnevnega reda so potekale v svečanem miru, šele pod točkama »razno« in »razprava« so se združniki razživel. V mrzli sobi je bilo naenkrat živahno kot v panju.

V »aktivističnem jeziku« bi za kanalsko zadrugo lahko dejali, da se bori z začetnimi težavami, da pa združniki kažejo voljo po napredku. Zadrugno gospodarstvo napreduje sicer počasi, vendar sigurno, kar dviga ugled zadruge v okolici. Ob ustanovitvi se je vanjo vključilo 6 kmetičkih gospodarstev in dvoje z zemlja in agrarnega sklada. Med letom sta prišli v zadrugo še dve kmetiji. Eno družino pa so na izrednem občnem zboru izključili, ker je delala v škodo zadrugno gospodarstvu. Sedaj ima KDZ v Kanalu skupno 39 članov, od tega 26 delovnih.

DELOVNI DAN 110 DIN!

Kljub mnogim težavam — razen suše jih je prizadela še toča — so v proizvodnji dosegli dobre uspehe. Pridelke pšenice, sončničnega semena in krompirja je bil celo nekoliko višji, kot so predvidevali. Oddajo so v glavnem izpolnili; mleka, sončničnega semena in mesa so

oddali celo nekaj več, kot je to predvideval plan. Največ dobička je vrglo sadje (četrt milijona din), precej pa tudi vino in zelenjava. Združniki so med letom opravili nekaj manj kot 5000 delovnih dni, in je plačilo za 1 dan 110 din, t. j. 10 din več, kot so planirali. Za kanalsko zadrugo, ki so jo razen začetnih težav ovirale še elementarne nezgode, je ta številka dovolj visoka. Včasih so združnikom priskočile na pomoč tudi množične organizacije, predvsem AFZ in železničarska sindikalna podružnica.

Na zboru je član nadzornega odbora pripomnil, da je bila košnja opravljena z zamudo; da je sicer res bilo takrat slabo vreme, da pa bi z boljšo organizacijo in z večjo delovno disciplino lahko pokosili več.

Organizacija dela? Dobra organizacija delovnega procesa ni v nobeni drugi nastala sama od sebe. Povsod imajo druge pogoje, in je iskanje vzorov včasih bolj škodovalo kot koristilo. Treba je mnogo truda, da organizacija dela le za korak napreduje. V kanalski zadrugi še vedno delajo rajše posamično kot v skupinah. Glavna težava je v tem, ker posamezni združniki stanujejo razmeroma daleč vsakebi in je zato tudi zemlja razkosana. Res, da so to ovire, vendar ne takšne, ki bi popolnoma onemogočale brigadni sistem dela in dajale prednost

načinu, po katerem naj vsak združnik sam zase obdeluje del površine. Treba je ustvariti močno organizacijsko osnovo za nadaljnji razvoj in razširitev zadruge.

O EVIDENCI, ORODJU IN OHISNICAH

Prav tako kot organizacija dela je tudi evidenca delovnih dni: če vsak dela sam zase, potem vsak zase tudi zapisuje, koliko dela je opravil. Razen tega je ta »evidenca« stalno v zaostanku; nekateri pročajo upravnemu odboru vsak teden (precej redki), nekateri narede račun ob mesecu, so pa tudi taki, ki najraje kar konec leta povedo, koliko so delali. Razumljivo, da je dnevno poročanje otežkočeno zaradi velike razprostranjenosti zadruge, vendar tedensko bi lahko poročali, saj so v Sloveniji še bolj obsežne zadruge, pa imajo bolj redno evidenco. Le tako bo lahko napraviti red, in se ne bo moglo zgoditi, da bi šele konec leta ugotovili, da je n. pr. nekdo dobil več »akontacije«, kot je dejansko zaslužil.

Razpravljali so tudi o skrbi za orodje in dejali, da je treba nekoga ali pa vsakega posebej zadolžiti za orodje. Na ta problem so naleteli doslej že v mnogih združah, predvsem takih, kjer zemlja ni arondirana, kjer ni skupnih skladišč in je organizacija dela le na papirju ali pa je sploh ni. To se da rešiti na dokaj lahek način: vsak združnik, ki dobi orodje, odgovarja zanj in je dolžan skrbeti za popravilo.

»Premajhno ohisnico imam«, je pripomnil star možak, a je takoj pristavil, »v primeri z drugimi!« Razgovor je po-

kazal, da njegova ohisnica ni premajhna, da pa so druge malo prevelike. Vendar o kakšnih »ogromnih« ohisnicah tu ni govora, saj so v Sloveniji zadruge, kjer združnik rabi hlapca za delo na ohisnici! Upravni odbor pa bo skupno z združniki tudi to stvar pravično uredil.

Manj so razpravljali o živinoreji, kjer so še vedno »začetne težave« na dnevnem redu. Sicer dobro skrbje za živino, ki jo imajo; lani so nakupili precej plemenske goveje živine. Tudi prašičerji posvečajo vedno več pozornosti. Dejali so v razpravi, naj bi hlevarju dali še posebno nagrado, ko bi vsa dela v hlevu kljub obremenjenosti vestno opravil.

Prepričani smo lahko, da bodo letos združniki še bolj vodili svoje zadrugno gospodarstvo. Vse probleme naj rešujejo sami, če pa rabijo dobrih vzorov, pa kar na avtobus in v Brda, vedno koristnega bodo videli, kot bi izvedeli na okraju. Kanalska zadruga ima najugodnejše naravne pogoje za živinorejo in sadjarstvo. Sadovnjakov imajo že sedaj precej, mnogo pa jih bodo lahko uredili na pobočjih Soške doline.

Pozimi je soška dolina kot izumrla. Vse je živo: oblaki, griči, vasi in celo narasla Soča je izgubila svojo zelenomodro barvo. Kanal je majhen trg ob Soči; kamenite hiše so v neredu zgnete okrog cerkve na strmih skalah nad reko. Z bližnjega griča se ti zdi mesto kot kup kamenja, ki ga sečeta le nevarna črta reke in umazanosiya linija asfaltirane ceste. Okrog po gričih, katerih vrhovi so pokriti s pravkar zapadlim snegom, so še naseja: Gorenje, Ravne, Morsko itd., ki spadajo pod kanalski krajevni odbor. To so skupine kamnitih hiš, do katerih vodijo navkreber vegasti, blatni kolovozi. Toda... v tem starinskem trgu ob Soči, v teh blatnih vasi in v klancu nad dolino žive ljudje svetlega pogleda in svetlih življenjskih perspektiv. Čeprav bi kdo dejal, da v tej ozki dolini ni pogojev za večje, dobro kmetijsko gospodarstvo, so v Kanalu ustanovili kmetičko delovno zadrugo.

Zadrugo so ustanovili na jesen leta 1949 in so letos imeli prvi letni občni zbor, kar je za tako zadrugo zelo pomembno, saj je bil to prvi obračun do-

